

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

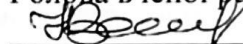
Факультет соціально-гуманітарних технологій та менеджменту

Кафедра мовної підготовки та соціальних комунікацій

Затверджено

Вченою радою факультету соціально-
гуманітарних технологій та менеджменту
протокол від «15» 02 2022_ № 4

Голова вченої ради Факультету

 Н.І. Зикун

Конспект лекцій
з навчальної дисципліни
«Переклад іноземної комерційної документації»
для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
(денної та заочної) форми навчання
галузь знань 03 «Гуманітарні науки»
спеціальність 035 «Філологія»
ОПП «Германські мови та літератури (переклад включно)»
статус дисципліни: обов'язкова

Ірпінь – 2022

Конспект лекцій складено на основі робочої програми навчальної дисципліни «Переклад іноземної комерційної документації», затвердженої Науково-методичною радою Університету від 20.01.2022, протокол №2

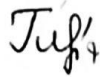
Укладач:

Руженська Т. М., викладач кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій

Розглянуто і схвалено кафедрою мовної підготовки та соціальних комунікацій протокол від «18» 01 2022 № 5

Завідувач кафедри

Т.С. Гиріна, д.н.з соціальних комунікацій, доцент, професор кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій

Лекція 1. Переклад іноземної комерційної документації

В сучасних умовах глобальної економіки переклад офіційно-ділової документації стає одним з найбільш затребуваних видів перекладу. Англійська мова є міжнародною, вона прийнята в якості універсального засобу комунікації між громадянами різних країн. Незважаючи на те, що багато жителів країни володіють нею, у разі потреби привести англійською мовою документи, варто звертатися до професіоналів, тому що робота з будь-якою документацією вимагає спеціалізованих знань.

Одним з найбільш затребуваних видів перекладу сьогодні можна назвати переклад документів. Документи, в основному, діляться на дві основні групи: документи фізичних і юридичних осіб. Паспорти, сертифікати та свідоцтва, установчі документи фірм, договори, протоколи, угоди, контракти. Переклад документів юридичних осіб набуває все більшої актуальності в сучасних умовах глобальної економіки.

Однією з особливостей перекладу документів фізичних осіб є необхідність їх легалізації, надання їм юридичної сили для пред'явлення за межами країни. До групи документів юридичних осіб, переклад яких має свої особливості і найчастіше викликає труднощі, відносяться договори, контракти і страхові документи.

Переклад договорів та контрактів має свої особливості, до яких відносяться особливі побудови речень, специфічна лексика, наявність лексичних шаблонів, які повинен знати перекладач для здійснення якісного і правильного перекладу. Перекладачеві юридичних документів необхідно знати терміни виконання замовлення, бажаний замовником переклад назв сторін, що вступають в договірні відносини, власних назв, формат і призначення перекладу. При перекладі договорів та інших юридичних документів необхідно враховувати особливості складання юридичних текстів і дотримуватися встановлених правил їх написання.

Важливо зберегти і синтаксичну структуру оригіналу тексту настільки, наскільки це можливо. Переклад договорів починається з виділення основних термінів стилю і визначення типу документа. Після цього перекладач приступає до власне перекладу. Завершальним етапом є редагування тексту і вивірка однорідності використовуваної термінології по всьому тексту. Переклад договору вимагає не тільки знання лексичних та граматичних особливостей побудов пропозицій, але й уваги до таких деталей, як переклад назв фірм, адрес і прізвищ.

Одним з найбільш складних завдань є переклад текстів страхових документів. Складність перекладу страхових документів полягає в лексичних особливостях іноземної мови. Поява нових лексичних конструкцій і термінів вимагає від перекладача як відмінного знання мови, так і конкретних дисциплін. Досить часто фахівці в галузі перекладу страхових документів стикаються з термінами і фразами, переклад яких на іншу мову неможливий через відсутність еквівалентів. Тому важливо орієнтуватися в предметі перекладу і мати доступ до спеціальних енциклопедій і словників. Неточний або неправильний переклад страхових документів може стати причиною різних конфліктів, тому його виконують тільки висококваліфіковані перекладачі.

Основною рисою мови ділової кореспонденції є точний і чіткий виклад матеріалу при майже повній відсутності емоційних елементів; у документах практично виключена можливість довільного тлумачення суті питання. Тому основними вимогами, яким повинен відповідати хороший діловий переклад, є:

- точність – всі положення, які тлумачаться в оригіналі, повинні бути викладені в перекладі;
- стислість – всі положення оригіналу стисло і лаконічно представлені в перекладі;
- ясність – стислість і лаконічність мови перекладу не повинні позначатися на повноті передачі лексики оригіналу;
- літературність – текст перекладу повинен задовольняти загальноприйнятими нормам літературної мови, без вживання синтаксичних конструкцій мови оригіналу.

Переклад заголовка документа, якщо він розкриває сутність питання, повинен бути максимально близький до оригіналу, якщо ж він відрізняється стислістю або носить рекламний характер, то перекладач додає коротку анотацію в інформаційних цілях. Всі скорочення, що зустрічаються в тексті оригіналу, повинні бути розшифровані відповідно до загальноприйнятих і спеціальними скороченнями. Скорочення, що не піддаються розшифровці, залишаються на мові оригіналу.

Не змінюються і зберігають оригінальну орфографію:

- слова і речення не мовою оригіналу;
- скорочені найменування марок виробів і приладів;
- назви іноземних друкованих видань.

У тексті перекладу зазвичай перекладаються:

- назви частин і відділів установ і організацій;
- назви посад, звань, учених ступенів, титулів;
- власні імена і назви відповідно до встановленої практики. У тексті

перекладу транскрибуються:

- іноземні прізвища, власні імена і назви з урахуванням традиційного написання відомих прізвищ;
- артиклі в іноземних прізвищах;
- найменування іноземних фірм, компаній, акціонерних товариств, корпорацій, концернів, монополій, промислових об'єднань;
- сполучники і прийменники в назвах фірм;
- фірмові назви машин, приладів, хімічних речовин, виробів, матеріалів. У тексті перекладу замінюються українськими еквівалентами:
- спеціальні терміни;
- географічні назви.

Сьогодні мова досліджується з точки зору її взаємодії з культурою та тексти перекладу також розглядаються в контексті культури приймаючої мови. З цієї точки зору переклад розглядається в якості посередника в процесі осягнення і розуміння різних культур, в здійсненні контактів і міжкультурному спілкуванні.

Професійна комунікація відноситься до спеціальних видів соціальної комунікації: вона здійснюється завдяки спеціальним знанням і має цінність в межах певної професійної групи. Міжкультурна професійна комунікація як різновид професійної ускладнена комплексом впливають на неї і тісно пов'язаних з нею факторів, у тому числі однією з найбільш важливих є наявність посередника спілкування, тобто перекладача.

Міжкультурна професійна комунікація займає особливе місце в сучасному світі. Бурхливий розвиток науки і техніки, інтенсивний обмін науково-технічною інформацією, інтеграція вчених різних держав в розробках з перспективних наукових напрямів – все це сприяє розумінню значимості ефективного спілкування професіоналів. Питаннями удосконалення міжмовною професійного спілкування займаються не тільки самі професіонали а й люди, покликані безпосередньо забезпечити успішне здійснення міжмовної спілкування, - перекладачі та теоретики перекладацької діяльності.

Не залишилася осторонь від цього процесу і область юриспруденції. Широкий розвиток економічного партнерства, культурного співробітництва вимагає правової регламентації, кваліфікованої допомоги з боку юристів та їх участі в переговорах, ділових зустрічах, в складанні документації. В області юриспруденції точний, коректно виконаний переклад особливо важливий, тому що від нього можуть залежати в певні історичні періоди долі окремих держав, не кажучи про долі окремих людей.

Розгляд факторів перекладу будь-якого тексту в умовах міжкультурної комунікації будується з урахуванням основних особливостей мовної культури, типу і механізму соціального кодування рідної та іноземної мов. Такий підхід дозволяє виявити новий підхід до вирішення практичних завдань перекладу, наприклад, юридичного тексту.

Особливості перекладу документів в даний час все частіше привертають увагу дослідників. Сьогоднішня особлива актуальність питань порівняльного аналізу мов у правовій сфері, а також методології та техніки перекладу юридичних текстів обумовлена значними змінами, що відбулися в сфері політичних і економічних міжнародних відносин в останні десятиліття.

Мова права має на увазі вузький спеціалізований характер лексики, яка охоплює широкий спектр правових галузей та інститутів. При перекладі юридичних документів необхідно враховувати існуючу різницю в законодавствах країн, особливості юридичного

дискурсу.

Перед перекладачем постає проблема адекватної передачі змісту юридичних документів при перекладі з однієї мови на іншу. Як наслідок, виникає необхідність в перекладацьких трансформаціях, зокрема, лексичних, оскільки мова права має особливу лексику і має певне термінологічне наповнення.

У цій області важливо не тільки володіння соціальними знаннями правових норм, володіння юридичною термінологією (в тому числі судово- процесуальних систем), але також і особистісні якості перекладача, так як переклад будь-якого тексту передбачає взаємодію суверенних національних мов, і, відповідно, культурних концептів. Для здійснення адекватного перекладу необхідно володіти специфікою образів і зв'язаних з ними програм діяльності тих типів культур, між якими ведеться комунікація.

Дослідним шляхом доведено, що ті або інші фрагменти дійсності, зв'язки і відносини знаходять відображення в мові як суспільному явищі. Наприклад, судова мова, яка є розрізняючим фактором між національними культурами. Так, в США судово-юридична тематика є основною складовою частиною масової культури.

Американський громадянин на підсвідомому рівні вірить в «справедливість і стабільність» своєї правоохоронної системи. Нам же, для досягнення максимально наближеного і адекватного сприйняття чужої лінгвокультурної спільності, необхідно стати учасником комунікативного процесу, за допомогою текстів перекладів відповідної правової спрямованості. Саме переклад є однією з форм взаємодії культур, вона дає відоме представлення про чужу культуру. На думку чеських лінгвістів В. Матезиуса і В. Прохазки, переклад – це не тільки заміна мови, але і функціональна заміна елементів культури. Така заміна не може бути повною, оскільки відоме вимога «переклад повинен читатися як оригінал» чи здійснимо, так як вона має на увазі повну адаптацію тексту до норм іншої культури.

Лекція 2. Поняття та ознаки офіційно-ділового стилю мовлення

Науково-технічні тексти належать до наукового стилю, сферою використання якого є наукова діяльність, науково-технічний прогрес суспільства, освіта, навчання.

Головне призначення цього стилю – систематизація знань, пізнання світу, повідомлення про результати досліджень, доведення теорій, обґрунтування гіпотез, класифікацій, роз'яснення явищ, виклад матеріалу, презентація наукових даних суспільству

Характерні риси наукового і технічного стилю:

- інформативність;
- логічність;
- точність і об'єктивність;
- ясність та зрозумілість.

До головних мовних особливостей наукових і технічних текстів належать:

- абстрактна лексика;
- велика кількість термінів, схем, таблиць, графіків, зразків-символів, іншомовних слів;
- наукова фразеологія;
- цитати;
- посилання;
- загальнонавчана лексика;
- безсуб'єктність;
- безособовість синтаксису;
- відсутність всього того, що вказувало б на особу автора, його уподобання (емоційно-експресивні синоніми, суфікси, багатозначні слова, художні тропи, індивідуальні неологізми).

Стиль науково-технічної літератури – один із стилів, який здійснює суттєвий і різнобічний вплив на літературну мову. Сфера його застосування дуже широка.

Оскільки науковій та технічній літературі притаманний формальний, логічний, майже

математично строгий виклад матеріалу, є всі підстави назвати подібний стиль формально-логічним. Особа, яка пише на наукові та технічні теми, уникає неточних визначень, необґрунтованих узагальнень, сенсацій. У таких працях завжди присутня ясність, і акцент робиться на логічній, а не на емоційному боці інформації. Виклад матеріалу зазвичай ведеться не від першої особи, а використовується особливий, «колективний» стиль.

Виникнення науково-технічного стилю пов'язане з розвитком різних галузей наукових знань, різних сфер діяльності людини. Для лексичного складу наукової та технічної літератури характерним є, перш за все, вживання великої кількості термінів, тобто слів, що позначають наукові та технічні поняття.

Широкий та інтенсивний розвиток науково-технічного стилю призвів до формування в його рамках численних жанрів, таких, як:

- стаття; монографія; реферат; анотація; документація; специфікація.

Кожному жанру притаманні свої індивідуально-стильові риси, однак, вони не порушують єдності науково-технічного стилю, наслідуючи його загальні ознаки і особливості.

Специфіка англійського науково-технічного стилю полягає в заміні підрядних речень прикметниками в постпозиції (e.g. the materials available) та у використанні форм інфінітива у функції означення (e.g. the temperature to be obtained).. Характерною рисою англійського наукового стилю є поширене використання еліптичних конструкцій (e.g. low-pressure producers), випадки опущення артикля (e.g. general view, biological engineering). Широко використовуються конструкції з прийменником of (e.g. the oxidizer of liquid oxygen) та численні атрибутивні групи (e.g. medium-power silicon rectifiers).

Також відзначається частотне використання експресивних мовних засобів, зокрема порівнянь та метафор.

Специфікою науково-технічного стилю є більш широке використання абстрактних та загальних понять: розвиток, рух, зміна, явища; значно частіше використовуються логічні засоби зв'язку. Манера викладу характеризується переважанням сполучень, ядром яких служить іменник. У науковому стилі української мови широко використовуються однорідні члени, дієприкметникові і дієприслівникові звороти. Часто використовуються ланцюжки з кількох іменників у родовому відмінку (наприклад, визначення зміни напрямку руху частинок). Розглянуті характеристики показують, що загальна характеристика мовних засобів науково-технічного стилю універсальна для зіставлення мов. У порівнюваних мовах дана характеристика орієнтується на основне функціональне завдання і відповідає основним вимогам, які пред'являються до стилю, таким як логічність, аргументованість, точність і об'єктивність викладу. Дані ознаки наукового стилю організовують всі мовні засоби в систему, яка формує науково-функціональний стиль.

Отже, мова науково-технічної літератури відрізняється від розмовної мови або мови художньої літератури певними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями. Через ці особливості значно ускладнюється процес перекладу науково-технічної літератури.

Поширення науково-технічної інформації призвело до зростання значення науково-технічного перекладу, як засобу передачі накопиченої інформації та знань. Проблематика перекладу науково-технічної літератури займає одне з провідних місць у сучасному перекладознавстві.

Переклад неодноразово ставав предметом уваги науковців, які намагались дати різні визначення даного процесу. Вагомий внесок у розробку проблеми внесли Л.С. Бархударов, В.Е. Бреус, В.Н. Комісаров, В.В. Коптілов, Я.І. Рецкер, А.В. Федоров, які займались вивченням особливостей та проблем процесу перекладу загалом та особливо перекладу науково-технічної літератури.

Технічний переклад представляє собою вид перекладу, який допомагає встановити взаєморозуміння між людьми, що говорять різними мовами. При спрощеному підході під технічним перекладом розуміють переклад технічних текстів. В основі даного виду перекладу лежить формально-логічний стиль, який характеризується точністю, неемоційністю та безособовістю.

Даний вид перекладу виник на стику лінгвістики з однієї сторони і науки та техніки з іншої. Тому переклад наукової та технічної літератури потрібно розглядати як з точки зору перекладознавства, так і з наукової і технічної позиції.

О.Л. Пумпянский, на основі фактичного мовного матеріалу різних галузей науки та техніки, проводив дослідження на виявлення об'єктивних закономірностей перекладу наукової та технічної літератури. На основі проведеного дослідження він зробив висновок, що в науковій та технічній літературі використовуються ті ж самі мовні засоби, що і в інших видах письмової комунікації, але окремі лексичні та граматичні компоненти мають зовсім інше значення. В зв'язку з цим перед лінгвістами стоїть важливе завдання – виявити і описати специфіку вживання в науці та техніці даних мовних компонентів, та розробити способи адекватного та точного перекладу даних одиниць на інші мови.

Як стверджують О. Ключник та Г. Грицик, найбільш типовими лексичними особливостями науково-технічної літератури є насиченість тексту термінами та термінологічними сполученнями. Терміни представляють собою слова, які мають ті ж лінгвістичні властивості, як і інші одиниці словникового складу, але виражають поняття наукооброблені і властиві лише окремій галузі науки та техніки. Терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів і є однією з головних причин виникнення труднощів при перекладі з огляду на їх неоднозначність, відсутність перекладацьких відповідників та національну варіативність.

А.Я. Коваленко головним прийомом перекладу термінів вважає переклад за допомогою лексичного еквіваленту, який представляє собою постійну лексичну відповідність, яка точно співпадає з значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти в мові перекладу, відіграють важливу роль в здійсненні даного процесу, адже вони служать опорними пунктами у тексті, від яких залежить розкриття значення інших слів та з'ясування характеру тексту. Тому при їх перекладі дуже важливо правильно вміти знаходити відповідний еквівалент [9, 29].

Дослідження подібних проблем також висвітлює А.О. Кульчицька, яка для перекладу термінів-словосполучень рекомендує використовувати наступні прийоми:

- 1) прийом опису – передачу слова за допомогою поширеного пояснення значення даного слова;
- 2) переклад за допомогою використання родового відмінка;
- 3) прийом калькування, тобто переклад слова чи словосполучення мови оригіналу за його частинами з наступним складанням цих частин;
- 4) прийом транскрибування, який передбачає передачу літерами рідної мови звучання слова мови оригіналу;
- 5) переклад за допомогою використання різних применників.

До інших особливостей науково-технічної літератури відносять широке вживання різних скорочень, як і тих, що зафіксовані у словниках, так і авторських, okazіональних, що створені тільки на конкретний випадок і зафіксовані лише в одному тексті. Іншу особливість науково-технічної літератури представляють інтернаціональні слова, які незважаючи на схожість звучання у різних мовах, відрізняються в кожній мові своєю семантикою і стилістичним забарвленням, а в теорії перекладу відомі як “фальшиві друзі перекладача” [14, 34].

У процесі всієї своєї перекладацької діяльності перекладач повинен вдосконалюватись у всеможливих дисциплінах та сферах, консультуватись з фахівцями сфери в якій перекладає, постійно читати фахову літературу, ретельно опрацьовувати нову термінологію, працювати з тлумачними словниками, енциклопедіями, ознайомлюватись з усіма чинними стандартами в галузі відповідної спеціалізації та чітко дотримуватись їх положень. Також перекладачеві слід брати участь у різноманітних конференціях та семінарах, присвячених питанням теорії та практики перекладу з відповідного напряму спеціалізації, підвищуючи, таким чином, свою компетенцію.

Документ займає значне місце в практиці зовнішньоекономічної та політичної діяльності. Він є одним із засобів обміну інформацією і встановлення відносин між діловими партнерами не тільки однієї країни, а й різних країн, що відносяться до різних типів культур.

Функціональне призначення ділового тексту полягає в досягненні домовленості між двома і більше сторонами. Офіційно-ділова сфера спілкування, а також функціональна спрямованість ділового тексту багато в чому визначають його особливості.

З особливостей, перш за все, слід відзначити офіційність документа, яка обумовлена ситуацією спілкування і характером відносин між партнерами. Особливий колорит ділових

текстів полягає в тому, що вони орієнтовані на зміст і, як правило, малоемоціональні, логічні, експресивно стримані. Вживається переважно стилістично нейтральна лексика, багато книжкових слів латинського походження.

Письмова ділова мова характеризується вживанням кліше, стереотипних виразів та фраз. Варто відзначити, що орієнтованість ділового документа на утримання не означає відсутність форми. Адже тільки правильно сформульовані тексти справді відбивають описуваний в них предмет, будь то заява на видачу візи або пункти генерального контракту.

Стандартизованість документа викликана, по-перше, вимогами економії мови, а по-друге, необхідністю полегшити процедуру обробки (в тому числі - переведення) інформації і неможливістю різного тлумачення одного тексту.

У діловому стилі в англійській мові спостерігається прагнення до відповідності текстів раніше створеним зразкам. Відсутність проявів особистісного характеру уповільнює зміна даного стилю. Проте, сучасні умови розвитку бізнесу вимагають високої варіативної здатності ділової англійської як підсистеми мови.

У текстах контрактів, договорів висока частотність вживання окремих формулювань, які використовуються як готові конструкції – кліше. Наприклад, *herein after referred to as* – надалі іменованій; *to conclude the present contract to the following effect* – укласти контракт про наступне.

У певному місці документа з більшою ймовірністю можна очікувати появи конкретного кліше. Одним з проявів стандартизованість ділової англійської мови є наявність даних про відправника та одержувача документа. У тексті листа або контракту вказуються юридичні адреси обох сторін, обидва комуніканта в тексті виражені опосередковано: *The Buyer, the Lender, the Owner*.

В якості найважливішої характеристики письмової форми ділового мовлення можна назвати і її точність. Це одночасно і основна вимога до змісту документа. Його текст повинен бути точно складений, чітко викладено питання, який не допускає різних тлумачень. На практиці це досягається завдяки використанню спеціальних термінів і нетермінологічної лексики.

Характерною рисою ділового стилю є широке використання спеціальної лексики. Наприклад, *Ex-works* – товар, представляється в розпорядження покупця прямо на підприємстві; *VAT* – Value Added Tax – податок на додану вартість, *PLC* – Public Limited Company – державна компанія з обмеженою відповідальністю, *Cash in hand* – касова готівка і т. ін.

Серед синтаксичних засобів можна виділити наступні групи:

1) атрибутивні іменні словосполучення, що складаються з двох компонентів і називають різновиди одного поняття, наприклад, види цін: *landed price* – ціна з вивантаженням на берег, *list price* – фактурна вартість;

2) багатоконпонентні номінативні групи, що описують і конкретизують поняття, виражене головним словом, наприклад, *untimely notification* – несвоєчасне повідомлення відвантажувальних реквізитів; *the timely execution of the obligations stipulated by the Contract* – своєчасне виконання зобов'язань, встановлених в контракті;

3) дієслівні словосполучення, які описують операції з референтом, позначених іменником, наприклад, *to force down price* – збивати ціну; *to rationalize price* – упорядкувати ціни;

4) предикативні одиниці в пасивному стані, що регламентують поведінку сторін, наприклад, *facts ... shall be confirmed* – факти повинні бути підтверджені, *all disputes and differences ... are to be settled* – всі суперечки і розбіжності підлягають розгляду;

5) складні синтаксичні конструкції.

Лекція 3. Функціональні підстили офіційно-ділової документації

Багато вчених вважають, що офіційно-діловий стиль – потужний, внутрішньо суперечливий і затягує в сферу свого впливу стиль літературної мови. Проте, кількість робіт, присвячених дослідженню функціонально- стилістичних особливостей офіційно-ділового стилю англійської мови незначна. Можна відзначити роботи І.В. Арнольд, І.Р. Гальперіна,

В.В. Калужної. В.Ю. Дорошенко. В англomовній літературі роботи з дослідженням офіційно-ділового стилю носять прикладний характер, де розглядаються питання зв'язку ділової англійської мови з методикою викладання.

Офіційно-діловий стиль складає макросередовище мовного спілкування в сфері суто офіційних людських взаємин, а саме в сфері правових відносин та управління людьми. Ця сфера охоплює урядову діяльність, міжнародні відносини, юриспруденцію, торгівлю, економіку, військову галузь, сферу реклами, спілкування в офіційних установах, в житті кожної окремої людини.

У дослідженнях В.Ю. Дорошенко офіційно-діловий стиль, як будь-який інший функціональний стиль, складається з декількох жанрів. Ядро «стилю складають жанри юридичних документів і комерційної документації, периферійний жанр – міжнародні документи, прикордонний – комерційна реклама».

В англійській і українській літературній мові даний стиль називається стилем ділового мовлення (І.Р. Гальперін), офіційним стилем (І.В. Арнольд), діловим стилем (С.І. Виноградов) або стилем ділових документів (*official style*). С.П. Кушнерук вказує, що багато вчених стикаються з труднощами при визначенні офіційно-ділового стилю. У проаналізованих нами джерелах літератури практично немає визначення самого терміна. Деякі вчені обмежуються перерахуванням стильових рис (І.Р. Гальперін, Н.В. Кожина), інші – описом типів документів, які представляють даний стиль.

С.І. Виноградов визначає діловий стиль як «сукупність мовних засобів, функція яких – обслуговування сфери офіційно-ділових відносин, тобто відносин, що виникають між органами держави, між організаціями або усередині них, між організаціями і приватними особами в процесі їх виробничої, господарської, юридичної діяльності».

В.В. Гуревич описує особливості ділового мовлення через мету, яка полягає у визначенні умов, які забезпечать нормальну співпрацю двох сторін, тобто мета ділового мовлення – досягти домовленості між двома зацікавленими сторонами. Це відноситься і до ділового листування між представниками різних фірм, і до обміну нотами між державами, і до встановлення прав і обов'язків солдата, записаних у військовому статуті англійської армії, і до процедури нарад. Всі ці відносини знаходять те чи інше вираження в формі офіційного документа – листи, ноти, договору, пакту, закону, статуту та ін.

В.В. Гуревич також підкреслює, що навіть ті документи, в яких не з'ясовуються умови домовленості, а висловлюється протест проти порушення цих умов, пов'язані з основним завданням ділового мовлення – досягнення домовленості між двома і більше зацікавленими особами або організаціями. Ця найбільш загальна функція ділового мовлення в значній мірі визначила і їх характерні особливості мови цього стилю.

А.Б. Шевнін виділяє в якості двох основних особливостей офіційно- ділового стилю наступне:

- виражений зміст, що виражається офіційно-діловим стилем, з огляду на його величезну важливість, повинен виключати всяку двозначність, всякі різночитання;
- офіційно-діловий стиль характеризується певним більш-менш обмеженого колом тем [6, 15].

До основних характеристик офіційно-ділового стилю вчений також відносить:

- 1) високу регламентованість мови (визначений запас засобів вираження і способів їх побудови);
- 2) офіційність (строгість викладу, слова вживаються звичайно в прямому значенні, образність, як правило, відсутня, тропи дуже рідкі);
- 3) безособовість лексичних конструкцій (офіційно-ділова мова уникає конкретного й особистого).

Офіційно-ділові документи існують, як правило, в письмовій регламентованій формі і регулюють правові та ділові відносини фізичних і юридичних осіб. Мова таких документів має свою специфіку, пов'язану з його приналежністю до однієї з підсистем мови, званих функціональними стилями, які пов'язані з тими чи іншими сферами діяльності людини і відрізняються від загальнонаціональної норми і один від одного своєрідністю використовуваної лексики, будовою синтаксичних конструкцій, а також оціночними і експресивними властивостями мовних засобів.

Риси офіційно-ділового стилю зумовлені екстралінгвістичними (зовнішніми для мови) факторами. Перерахуємо ці фактори:

1. Забарвлення повинності, імперативність (владність). Дана риса проявляється в регулярному вживанні інфінітивів (звільнити), форм теперішнього часу в значенні розпорядження (звіти здають щомісяця), коротких прикметників з модальним значенням (повинен, зобов'язаний, відповідальний, підзвітний, підсудний), слів, що виражають волевиявлення (дозволити, забороняється, належні необхідні, дозволені), пасивних конструкцій (довідки видаються на вимогу). Ця ознака легко проілюструвати таким імперативним жанром, як посадова інструкція.

2. Точність, що не допускає іншого тлумачення. Двоєке тлумачення позбавляє документ авторитетності. Дана риса реалізується у використанні юридичної термінології (довіреність, дарувальник, заставне зобов'язання), обмеження на синоніми, у вживанні лексичних повторів (Документи повинні складатися і оформлятися Вид документа повинен відповідати Форма

документів різних видів уніфікована. Багато документів складаються), ланцюжків родових відмінків (триразовий розмір мінімальної місячної оплати праці), складнопідрядних речень (Заставадавець має право, якщо інше не передбачено Користуватися), з однорідними членами, кількість яких доходить до восьми-десяти, прийменникових конструкцій (відповідно, по лінії, на предмет, щоб уникнути тощо).

3. Стандартизованість, обумовлена регламентованою документацією. Дана ознака знаходить своє відображення у використанні стійких виразів (в установленому законом порядку, після закінчення терміну). У текстах документів використовуються стійкі прийменникові висловлювання на кшталт: після закінчення, після приїзду, за підписом і печаткою, на адресу.

4. Об'єктивність. Виявом цієї риси є неособовість викладу, сухість, відсутність займенниково-дієслівних форм першої – другої особи, частотність форм третьої особи, пасивних конструкцій: пенсія призначається, стипендія нараховується.

5. Стислість, що досягається за рахунок економії і раціонального використання мовних засобів.

Розглядаючи структуру офіційно-ділового стилю, Т.Р. Левицька виділяє два підстилі:

- офіційно-документальний (мова дипломатії і мова законів);
- побутово-діловий (службове листування, ділові папери).

У сучасних дослідженнях виділяють чотири підстилі або субстилі офіційно-ділової документації:

- 1) бізнес-документація (заява, довідка, рекомендація, протокол, опитувальний лист, автобіографія, резюме, угоди, контракти);
- 2) юридична документація (закони, нормативно-правові акти, кодекси, розпорядження);
- 3) дипломатична документація (угода, приватне припис, вербальна нота, пакт, комюніке, пам'ятна записка, меморандум, декларація); припис і заповіт;
- 4) військова документація (накази, письмові вимоги, рапорти, військові комюніке).

Велику групу становлять документи сфери управління. Їх можна розділити на наступні підгрупи: 1) директивні та інформаційно-інструктивні (закони, укази, постанови, підзаконні акти, методичні вказівки, інструкції вищепоставлених органів); 2) організаційно-розпорядчі (статути, накази, розпорядження, установчі договори, рішення, доповідні і пояснювальні записки, довідки, листи і факси і т. ін.); 3) документи з особового складу, що регулюють трудові відносини (накази про прийом, звільнення, переведення, заяви, характеристики, табелі і графіки, трудові книжки, облікові особисті картки, особисті справи); 4) фінансово-бухгалтерські документи, за допомогою яких, незалежно від форм власності, ведеться встановлений державою облік і звітність (баланси, різні акти, рахунки, бізнес-плани, відомості, платіжні доручення, бухгалтерські книги) і т. ін.

Як бачимо, кожен підстиль має жанрову специфіку. Жанри офіційно- ділового стилю можна розділити на усні і письмові.

Жанрова диференціація текстів офіційно-ділового стилю зумовлена типовими цілими настановами, які відображають той чи інший вид діяльності у сфері ділового спілкування.

Так, діяльність з розпорядження може здійснюватися як вказівка на юридичну відповідальність, що настає за певних обставин і умов, або як вимога виконання тих чи іншою посадовою особою необхідних дій, як встановлення порядку і способу виконання дій тощо.

Клопотання, звернене до компетентних органів, структурам, посадовим особам, здійснюється як прохання, скарга, претензія, попередження, нагадування, спростування, запит, пропозиція тощо. Інформування здійснюється як констатація, посвідчення, опис, перерахування і т. ін.

Таким чином, для текстів офіційно-ділового стилю характерне поєднання різних способів подачі матеріалу. При цьому слід зазначити, що нелінійні способи зганяють лінійні. Це пов'язано, по-перше, з уніфікованістю ділового мовлення, по-друге, з типовими ситуаціями, які вимагають документування, а також з прагненням максимально швидко створити документ, по-третє, з використанням комп'ютерної техніки.

Лекція 4. Особливості офіційно-ділового стилю в англійській мові

У сучасній комунікації до перекладу офіційно-ділових текстів пред'являються досить жорсткі вимоги. Серед інших – адекватність перекладу, відповідність іншим аналогічним документам і відповідність нормам і правилам української мови. Всі вимоги тісно пов'язані між собою і взаємно доповнюють один одного.

Адекватність (еквівалентність) є першорядною вимогою до перекладу. Неадекватний переклад робить всі інші вимоги безглуздими. Адекватний переклад – це текст, який сприймається носієм мови перекладу так само, як оригінал – носієм мови оригіналу. А так як загальною характеристикою текстів офіційно-ділового стилю вважається наявність спеціальних термінів та спеціальної фразеології, основною вимогою адекватності перекладу є вибір перекладачем відповідних термінів. Вся інформація передається в стилістично непомітних, які не відволікають від змісту синтаксичних конструкціях писемного мовлення.

Зрозуміло, що за деяких лінгвістичних і психологічних причин не можна перевести вихідний текст зі стовідсотковою точністю.

Строго кажучи, точний переклад неможливий вже в силу того, що різні мови відрізняються як за граматичною будовою, так і за простою кількістю лексичних одиниць, не зважаючи вже на різницю культур. При цьому, якщо порівняльні граматики і двомовні словники існують в досить докладних варіантах, в тому числі і для української та італійської, англійської мов, то практично не існує ніяких порівняльних довідників з культур різних народів. Передбачається, що перекладач рівною (або майже рівною) мірою володіє як вихідною культурою, так і культурою мови, що вивчається.

Р. Якобсон писав: «На рівні міжмовної перекладу зазвичай немає повної еквівалентності між одиницями коду, але повідомлення, в яких вони використовуються, можуть служити адекватними інтерпретаціями іноземних кодових одиниць або цілих повідомлень».

Але в будь-якому випадку основними ознаками адекватного перекладу є його точність і повнота. Точність передбачає правильну передачу думки автора вихідного тексту. Неточний переклад документа може мати катастрофічні наслідки. Повнота забороняє пропуск істотних для викладу фрагментів оригіналу. При перекладі закладена в тексті інформація повинна бути передана в повному вигляді і відповідно до законів і норм перекладу мови.

Поняття еквівалентності – поняття відносне, її рівень і специфіка змінюються в залежності від способу перекладу і жанру тексту, що перекладається. Тому для визначення конкретного завдання перекладачеві перш за все необхідно зрозуміти, який перед ним тип тексту.

Офіційно-ділові тексти, на відміну, наприклад, від художніх, повністю орієнтовані на передачу змісту. Форма ж документів в більшості випадків буває стереотипною. Звернення, зачини тексту, послідовність викладу основних пунктів, кінцівки документів в кожній мові підпорядковуються суворим правилам риторики і рясніють мовними штампами. Елементи цих структур не можна прибрати без шкоди для змісту тексту. У мові перекладу зберігається композиція оригіналу, але самі мовні штампи можуть відрізнитися за внутрішньою формою, збігаючись за змістом. В англійській та італійській мовах висока культура і стандартизація складання ділового тексту. У сучасній українській мові набагато менше усталених риторичних штампів. Тому при перекладі іноді доводиться вдаватися до дослівного викладу. Прийом дослівного перекладу нерідко використовується в дипломатичних документах, де кожне слово особливо значимо. Необережне вживання слова може послужити приводом для різних тлумачень і навіть дипломатичних ускладнень. Відносність еквівалентності названого типу

текстів визначається відмінностями в мовних кліше, в риторичних структурах, можливістю появи елементів буквализму і стилістичної нейтралізації тексту перекладу. А також розбіжністю характеристик нейтрального стилю в різних мовах.

Отже, немистецькі тексти характеризуються установкою на однозначність сприйняття, а також: відсутністю підтексту; установкою на відображення реальної об'єктивної дійсності; побудовою за законами логічного мислення; одномірність і однопланові; комунікативно-інформаційною функцією.

Відповідність іншим аналогічним документам – вимога, пов'язана з різноманітністю жанрів існуючих в даний час офіційно-ділових текстів. При перекладі необхідно витримати стиль і композицію, а також дотримуватися характерною для даного жанру термінології.

Відповідність нормам і правилам української літературної мови – дуже серйозна вимога. Критерій, що дозволяє відрізнити підрядник від літературного перекладу, може бути сформульовано таким чином: переклад повинен виглядати так, як якщо б він був спочатку написаний на мові перекладу. У сучасній практиці ділових відносин нерідко зустрічаються документи, складені на італійській мові з російським перекладом під кожним рядком італійського тексту. При літературній обробці тексту та приведення його до норм російської мови використовуються наступні прийоми: зміна форми і структури пропозиції; заміна слів синонімами; антонімічність переклад; розчленування складних речень на більш прості і навпаки. Тут необхідно пояснити, чому в даному випадку ми говоримо не про одну нормі мови, а про «нормах». Кожна область діяльності, в тому числі і ділова, має свої правила писемного мовлення.

Основними особливостями української офіційно-ділової сфери в порівнянні, наприклад, з англійською мовою, є:

безособове звернення до читача;

високий ступінь літературної обробки;

зниження образності;

тенденція до чіткості і конкретності викладу;

прагнення до витіснення транслітерації.

Як писав Р. Якобсон, «відсутність у мові перекладу будь-якого граматичного явища аж ніяк не означає неможливості точної передачі всієї понятійної інформації, що міститься в оригіналі». Найчастіше при перекладі з однієї мови на іншу відбувається не підстановка одних мовних одиниць замість інших, а заміна одного цілого повідомлення іншим. Такий тип перекладу нагадує непряму мову. Перекладач осмислює отриману інформацію, а потім перекодує і передає повідомлення. Таким чином, в перекладі беруть участь два еквівалентних повідомлення, передані за допомогою двох різних кодів.

Основна мета ділового мовлення – визначити умови, які забезпечать нормальну співпрацю двох сторін, тобто мета ділового мовлення – досягти домовленості між двома зацікавленими сторонами. Це відноситься і до ділового листуванні між представниками різних фірм, і до обміну нотами між державами, і до встановлення прав і обов'язків солдата, записаних у військовому статуті англійської армії, і до процедури нарад. Всі ці відносини знаходять те чи інше вираження в формі офіційного документа - листи, ноти, договору, пакту, закону, статуту і т. ін. Навіть ті документи, в яких не з'ясовуються умови домовленості, а висловлюється протест проти порушення цих умов, пов'язані з основним завданням ділового мовлення – досягнення домовленості між двома і більше зацікавленими особами або організаціями.

Ця найбільш загальна функція ділового мовлення значною мірою визначила і їх характерні особливості мови цього стилю. Перш за все, в ньому також, як і в стилі наукової прози виробляється специфічна термінологія і фразеологія. Наприклад: I beg to inform you; I beg to move; the above mentioned; here in after named; on behalf of; to constitute a basis; to draw consequences; discontinue; negotiable; to second the motion; provided that; provisional agenda; draft resolution; adjournments; private advisory та ін.

Такого роду фразеологічні сполучення і окремі слова – терміни можна зустріти в звітах, статутах, законах, нотах і т. ін. Причому кожна область має свою специфічну термінологію. Так наприклад, в ділових документах фінансово-економічного характеру зустрічаються такі терміни,

як *extra revenue; taxable capacities; liability to profit tax* та ін. У дипломатичній термінології: *high contracting parties; to ratify an agreement; memorandum; pact; Chargé d'affaires; protectorate; extraterritorial status; plenipotentiary* і ін. В юридичних документах часто зустрічаються такі терміни і поєднання, як: *The international court of justice; casting vote; judicial organ; to deal with a case; summary procedure; a body of judges; to hear a case; as laid down in; on the proposal of the court; recommendation of ...*

Відповідно для інших сфер діяльності використовується своя специфічна термінологія.

Для мови ділових документів характерна традиційність засобів вираження, яка прискорює процес формування фразеологічних одиниць типових для цього стилю. Традиційність засобів вираження лежить в основі іншої риси стилю англійських офіційних документів, а саме – наявності значної кількості архаїчних слів і виразів. У будь-якому діловому документі можна зустріти вживання таких слів, як *hereby; henceforth; aforesaid; beg to inform* і ін.

Для дипломатичної мови характерно використання деякої кількості латинських і французьких слів і виразів, які отримали свого роду термінологічну забарвлення в мові дипломатичних документів. Найбільш часто зустрічаються такі слова і вирази, як: *persona grata; persona nongrata; pro tempore; the quorum; conditio sine qua non; status quo; mutatis mutandis* та ін. Загальним для всіх різновидів ділового стилю є наявність будь-якого роду скорочень, аббревіатур, складноскорочених слів і т. ін. Наприклад, *M. P. (Member of Parliament); H. M. S. (His Majesty's Steamship); gvt (government); pmt (Parliament); i. e. (Id est = that is); G. 3 S. I. (Knight Grand Commander of the Star of India); U. N. (United Nations); D. A. S. (Department of Agriculture, Scotland);*

D. A. O. (Divisional Ammunition Officer).

Ця характерна риса ділових документів була помічена Діккенсом, який в сатиричному вигляді використовував її в протоколі засідань Піквікського клубу.

Особливо багато таких скорочень зустрічається у військових документах. Тут ці скорочення переслідують не тільки мета досягнення стислості, але і є кодом.

У стилі ділових документів слова вживаються переважно в основних предметно-логічних значеннях (за винятком тих випадків, коли похідні предметно-логічні значення є в даній сфері спілкування термінологічними).

У зв'язку з цим виступає й інша особливість стилю ділового мовлення. Це відсутність образних засобів: в текстах ділових документів немає метафор, метонімії або інших прийомів створення образності мови.

Що стосується синтаксичних особливостей ділового мовлення, то найбільш загальними з них є довгі речення, розгорнуті періоди з надзвичайно розгалуженою системою сполучникового зв'язку. Іноді одна пропозиція охоплює всі умови домовленості, які зумовлюють відносини і які можуть виникнути в результаті реалізації таких відносин. Ускладнений синтаксис ділових документів історично пояснюваний. Зв'язки між пропозиціями відображають, як відомо, реальні зв'язки між виразними поняттями. Цей зв'язок особливо чітко виступає при наявності відповідних спілок, що визначають характер зв'язку. Точка зазвичай вживалася тоді, коли зв'язок між частинами висловлювання переривався.

Ця традиція висловлювати в одному реченні найрізноманітніші умови глибоко вкоренилася в дипломатичних і юридичних документах. Так преамбула до статуту Організації Об'єднаних Націй відображає в структурно-мовному відношенні описану вище тенденцію не розділяти точками зв'язкові відрізки висловлювання.

Лекція 5. Контракт як різновид офіційно-ділової документації

Будь-яка галузь економіки зараз характеризується наявністю міжнародного співробітництва. Варто відзначити, що ефективність такого співробітництва буде залежати від того, наскільки грамотно і професійно складена і перекладена документація, в тому числі контракти, договори, рахунки. У зв'язку з цим ті, хто співпрацюють, потребують професійно виконаного перекладу договорів і контрактів, які представляють собою саму велику групу документів, що застосовується у всіх сферах життя суспільства.

Інтерес проблеми складання і перекладу контрактів не випадковий. В даний час все більше людей стають залученими в світ ділових відносин. Контракт необхідний для успішної угоди. Він ілюструє серйозність договірних сторін і визначає їх обов'язки один перед одним.

Таким чином, кожна стадія комерційної угоди повинна бути заснована на юридичній базі і оформлена за правилами офіційно-ділового стилю.

Проблема перекладу контрактів і договорів представляє собою важливе завдання, оскільки будь-яке ділове рішення між іноземними партнерами підтверджується за допомогою контрактів і угод. Письмова форма є гарантією того, що різні люди, наприклад покупці і продавці, будуть взаємодіяти відповідно до певної ділової стратегії, а їх інтереси будуть враховані партнерами.

Проблема перекладу і складання контрактів не випадкова. В даний час все більше людей стають учасниками світу ділових відносин. В результаті чого бізнесмени потребують фахівців, що володіють знанням англійської мови.

Будь-який серйозний діловий захід має на меті досягнення будь-якої угоди, що, в свою чергу, виражається за допомогою контрактів і угод. Письмова форма є гарантією того, що різні люди, наприклад покупці і продавці будуть взаємодіяти відповідно до певної ділової стратегією, а їх інтереси будуть враховані партнерами.

В англійській мові термінам «договір» і «контракт» відповідають терміни «a greement» і «contract». У словнику The Longman Business English Dictionary термін «agreement» (договір) визначається як «1) an arrangement or promise to do something, made by two or more people or organizations (домовленість або обіцянку зробити що-небудь, дане один одному двома або більше фізичними особами або організаціями); 2) an official document that people sign to show that they have agreed to something (офіційний документ, що підписується сторонами в знак підтвердження їх домовленості про що-небудь)», а термін «contract» – як «a formal written agreement between two or more people or groups which says what each must do for the other, or must not do» (офіційна письмова угода (договір) між двома або більше фізичними особами або організаціями, що визначає обов'язки кожного боку).

Таким чином, як в українській, так і в англійській мові, термін «контракт contract» визначається через термін «договір / agreement», який відрізняється більш широко семантикою. Проте ці терміни також можуть використовуватися і як синоніми.

Перш за все, договір і контракт є документний текст, який має свої специфічні риси:

1. Відмежованість, що виявляється в тому, що текст має початок і закінчення.
2. Можливість підключення, яка полягає в тому, що всі мовні одиниці, починаючи словом і закінчуючи пропозицією, граматично і за змістом пов'язані.
3. Цілісність, що виражається в тому, що всі речення в тексті пов'язані єдиною ідеєю. Цілісність проявляється в тематичній єдності. Вона обумовлена і ситуацією сприйняття: хто, коли, де і навіщо сприймає текст. Цілісність тексту визначена комунікативними установками автора. Всі компоненти тексту підпорядковані розвитку цих установок.
5. Інформативність. Документи характеризуються тим, що містять логічну (фактуальну) інформацію. Окрема група документів передає етичну інформацію (наприклад, деякі глави Конституції). Відмінною рисою документа є те, що він не призначений для передачі естетичної і підтекстової інформації. При вирішенні спірних питань, що стосуються тлумачення сенсу документа, слід пам'ятати, що інформативність будь-якого тексту залежить від читацької компетенції. Інформативність – величина відносна, і різні люди можуть черпати з документа неоднаковий обсяг інформації.
6. Регулятивність, що виражається в тому, що документ здатний управляти пізнавальною діяльністю людини.
7. Антропоцентричність. Документ має два центри: автора документа і читача, створюється людиною і служить йому. Документний текст характеризується підкресленою адресністю.
8. Соціологічність. Документ завжди пов'язаний з певним часом, устроєм суспільства, актуальний для даної епохи, виконує соціальні функції.
9. Алгоритмізованість і уніфікованість. Документний текст являє собою реалізацію чіткого алгоритму його складання, що включає строго певний набір реквізитів і мовних засобів.
10. Можливість включення в текст таблиць, графіків, діаграм.

Договори і контракти за своїм призначенням і змістом надзвичайно різноманітні, причому в умовах ринку їх коло розширюється за рахунок застосування нових договірних відносин. Незважаючи на це, всі договори і контракти мають загальні риси, будучи жанром

офіційно-ділового стилю, а саме: логічність, беземоційність, традиційність, безособовість, точність і чіткість вираження думки, відсутність образності і суб'єктивних оцінок.

Переклад договорів та контрактів має свої особливості, до яких відносяться:

- особлива побудова речень,
- специфічна лексика,
- наявність лексичних шаблонів.

Безумовно, що при перекладі договорів і контрактів, як і інших офіційних документів, необхідно враховувати характерні риси офіційно-ділового стилю в цільовому мовою і дотримуватися певних правил. Однак, як всякий вид перекладу, переклад договорів і контрактів має цілий ряд своїх особливостей, які необхідно знати для отримання якісного перекладу.

Важливо зберегти синтаксичну структуру оригіналу тексту настільки, наскільки це можливо. Переклад договорів починається з визначення типу документа. Після цього перекладач, власне, приступає до перекладу. Завершальним етапом є редагування тексту і перевірка однорідності використовуваної термінології по всьому тексту. Так само переклад договору вимагає особливої уваги до таких деталей, як переклад назв фірм, адрес і прізвищ.

Основною рисою мови ділової кореспонденції є точний і чіткий виклад матеріалу при майже повній відсутності емоційних елементів; в них практично виключена можливість довільного тлумачення суті питання. Тому основними вимогами, яким повинен відповідати хороший діловий переклад, є:

- точність – всі положення, які тлумачаться в оригіналі, повинні бути викладені в перекладі;
- стислість – всі положення оригіналу стисло і лаконічно представлені в перекладі;
- ясність – стислість і лаконічність мови перекладу не повинні позначатися на повноті передачі лексики оригіналу;
- літературність – текст перекладу повинен задовольняти загальноприйнятим нормам літературної мови, без вживання синтаксичних конструкцій мови оригіналу.

Особливу увагу слід приділити тому, що для досягнення максимально близького перекладу і дотримання контекстуальних відповідників, в процесі перекладу офіційних текстів існує необхідність використання перекладацьких трансформацій. Прийнято виділяти найбільш часто використовувані прийоми, такі як калькування, транскрипція і рідше транслітерація. Їх використання обумовлено великим вмістом в тексті термінів і назв. Поряд із зазначеними прийомами досить часто використовується прийом антонімічного перекладу. Генералізація, навпаки, використовується рідко, оскільки документи вимагають гранично точного перекладу.

Використання скорочень і аббревіатур типово для всіх видів документів. Скорочення в контрактах використовуються в достатку, існують спеціальні словники, щоб розшифрувати їх.

Зміст договору також має певні особливості, і вони гарантують поділ контрактів на певні різновиди відповідно до сфери діяльності і т. ін. Дуже часто контракти закодовані за допомогою спеціальних скорочень.

Скорочення можуть бути дуже корисні, так як їх легко і швидко писати і читати. Очікується, що обидві сторони повинні знати значення скорочень. Якщо один з партнерів не впевнений, що скорочення легко визнані іншою стороною, їх не можна використовувати.

Щоб прискорити підготовку документів контракту і мінімізувати можливість помилок в них, існує загальна стандартизована форма контракту. Вона встановлює принципи та інструкції для розробки стандартизованих форм документів, які використовуються у зовнішній торгівлі, таких як додаток до контракту, замовлення і підтвердження замовлення.

Лекція 6. Структура та лексико-граматичні особливості перекладених контрактів

Переклад договору – одне з найбільш поширених завдань, яке ставиться перед перекладачем. Договори включають в себе різні види документів, такі як контракти, інвойси, установчі договори, комерційні пропозиції, договори на надання послуг та ін.

Незважаючи на таке розмаїття, всі ці види документів базуються на одній жорсткій структурі, мають свої правила і стандарти. Як правило, перш ніж приступати до роботи, професійний перекладач вже має уявлення про те, яка лексика повинна використовуватися при складанні договорів, на яких шаблонах вони ґрунтуються і яка їхня структура. Ці знання

допомагають фахівцеві значно економити час на перекладі, уникаючи пересічних помилок при підборі мовних еквівалентів.

Розберемо основні складнощі, що виникають в процесі перекладу. Кожен юридичний документ має свою певну структуру. Розглянемо структуру контракту.

Контракт складається з чотирьох частин:

1. преамбула (вступна частина);
2. предмет контракту; права та обов'язки сторін;
3. додаткові умови контракту;
4. інші умови контракту.

У преамбулу контракту входить:

- реквізити контракту;
- найменування контракту;
- дата підписання контракту;
- місце підписання контракту;
- повне фірмове найменування контрагентів;
- назва сторін за контрактом («Підрядник», «Орендар», «Продавець»);
- найменування підписувача (П.І.Б. та посада).

У пункт «Предмет контракту; права і обов'язки сторін» входить:

- обов'язки і права першої сторони;
- обов'язки і права другої сторони;
- термін виконання зобов'язань сторонами;
- місце виконання зобов'язань кожної зі сторін;
- спосіб виконання зобов'язань кожної зі сторін (порядок дій, послідовність, терміни).

У пункті «Додаткові умови контракту» йдеться про:

- термін дії контракту;
- відповідальності сторін (неустойка, пеня);
- спосіб забезпечення зобов'язань (неустойка, застава, порука / гарантія, завдаток);
- підстави дострокового розірвання і порядок дій сторін;
- умови про конфіденційність інформації;
- порядок вирішення спорів, застосовне право. Пункт

«Інші умови контракту»:

- чим ще регулюються відносини сторін;
- умови про узгодження зв'язку між сторонами;
- переддоговірна робота і її результати після підписання контракту;
- реквізити сторін;
- кількість примірників контракту;
- порядок виправлень за текстом контракту;
- підписи представників сторін;
- контракт може завершуватися «Додатком», до якого можуть входити додаткові угоди по ходу виконання самого контракту.

Можна виділити наступні відмінності у форматуванні англійських і українських контрактів:

Англійський варіант: без нового рядка, з пропуском одного рядка між абзацами, нумерація латинськими літерами в дужках: (a); (b); (c).

Український варіант: зазвичай абзаци починаються з нового рядка, без пропуску рядка між абзацами, нумерація кирилицею (а); (б); (в).

При перекладі бажано повторювати англійське форматування. При завершенні роботи над перекладом тексту контракту існує три етапи перевірки:

1. Перевірка відповідності кількості абзацив, пунктів, речень, параметрів форматування, обсягу.

2. Перевірка основних моментів тексту (цифри, прізвища, імена власні), загальний стиль тексту, місця, що викликали труднощі в процесі перекладу.

3. Ретельне зчитування тексту, речення за реченням.

Основні риси договору і контракту зустрічаються на наступних рівнях: лексичному і граматичному.

Лексичні особливості контракту досить великі. Перш за все, тут можна відзначити використання термінів і професіоналізмів відповідно до тематики і змісту документа.

1. Однаковість термінології.

Одне і те ж слово на іноземній мові має однаково перекладатися на українську. Не допускається гра з синонімами, яка може спотворити зміст повідомлення. Наприклад, якщо на початку договору слово «Goods» перекладається як «Продукти», то і надалі має перекладатися так само. І хоча слова «Продукція» і «Товари» мають схожий зміст, перекладач повинен дотримуватися одноманітності.

2. Переклад назви договору.

Переклад назви договору викликає чимало труднощів навіть у досвідчених перекладачів. Почати хоча б з того, що англійське слово «Contract» може перекладатися на українську мову як «Контракт», «Договір», «Угода». Причому всі ці слова істотно відрізняються один від одного. Яким же чином перекладач знаходить потрібне слово? Найпростіший спосіб уникнути помилки

– з'ясувати переваги замовника, який вже звик до певної термінології:

- amendment agreement – договір про внесення змін і доповнень;
- pledge agreement – договір застави;
- premises lease – договір оренди приміщень;
- share purchase agreement – договір купівлі-продажу акцій;
- treaty – міжнародна угода;
- agreement, arrangement – угода;
- contract of tenancy – договір майнового найму;
- labor contract – трудовий договір;
- services agreement – договір на надання послуг.

Наведені вище приклади можна використовувати як універсальний шаблон: переклад багато в чому залежить від контексту і переваг самого замовника.

3. Переклад назв сторін договору.

По суті це правило перегукується з першим. Назви сторін повинні мати точний переклад, та відповідати дійсності. Іноді замовник заздалегідь обумовлює з перекладачем, як повинні іменуватися сторони в договорі. Наприклад:

- customer (client) – замовник – виконавець;
- owner -contractor / замовник – підрядник;
- seller -buyer, vendor – purchaser / продавець – покупець;
- creditor – debtor / кредитор – дебітор;
- lessee / орендодавець (або наймодавець) – орендар (або наймач).

4. Переклад чисел.

Самі числа не змінюються, формат їх позначення зазнає деякі зміни. Так, в англійській мові тисячі слід виділяти комами, а десяткові дробі – точками. В українській же мові тисячі виділяють пробілами, а десяткові дробі – комами. Для порівняння: \$ 4,567.42 = 4 567,42 доларів.

Крім цього, було виявлено, що в договорах і контрактах часто має місце найменування людей за ознакою, обумовленому будь-якою дією або відношенням: buyer (покупець), seller (продавець), inspector (контролер) та ін. В проаналізованому контракті сторони (Parties) іменуються Buyer and Seller.

Протягом всього документа ці слова пишуться з великої літери. Крім того, в

документі зустрічаються такі особи, як affiliates (компаньйони), directors (директора), officers (чиновники), employees (співробітники), lawyers (юристи), bankers (банкіри), accountants (бухгалтери), auditors (аудитори).

У тексті контракту зустрічається тільки один латинський вираз – *inter alia* (між іншим, в тому числі). Цей вираз буде перекладатися на українську мову.

Ще однією важливою складовою контракту є часте застосування стандартних виразів або кліше. Перш за все в контрактах досить часто обговорюються грошові відносини сторін, а точніше платежі, витрати, компенсації і т. ін. Цій меті в аналізованих контрактах служить, наприклад, наступний ряд кліше: *to the amount of* (на суму); *payment in amount of* (платіж в розмірі); *to reimburse smb. for all costs and expenses* (відшкодувати кому- небудь все витрати і витрати); *overdue payment* (прострочення платежу, прострочений платіж); *indemnify against loss* (гарантувати відшкодування збитків), *the total price of* (загальна сума ...) тощо.

Крім цього, були виділені групи стандартних виразів, що служать для позначення тимчасових рамок, серед яких: *as of the date* (з дати); *as at the date* (станом на якусь л. дату), *from (and including) ...*, *on or after ...* (с ... включно); *at least, at the latest* (не пізніше, не менше, ніж за); *not less than, not earlier than* (не раніше, ніж); *with effect from the date of* (починаючи з зазначеної дати); *the term of ... shall be effective from the date of* (термін дії буде обчислюватися від дати) і ряд інших.

Також були відзначені кліше і стандартні вирази, за допомогою яких вводяться такі обов'язкові пункти договорів, як зобов'язання, права і відповідальність сторін: *to have the right, be entitled to* (мати право); *to assign / transmit one's rights* (передавати свої права); *to perform / discharge / fulfill / comply with obligations* (виконувати зобов'язання); *to bear all the obligation* (нести зобов'язання), *to undertake an obligation* (брати на себе зобов'язання); *to release from obligations, to relieve from performing the obligations* (звільняти від зобов'язань) тощо.

Широке використання кліше в мові договорів і контрактів можна визнати цілком правомірним явищем, так як це дозволяє зручно і оперативно обмінюватися інформацією щоразу, коли на підготування текстів відводиться мало часу.

Крім того, мовні формули є юридично значущими компонентами тексту, без яких документ не володіє достатньою юридичною силою.

Крім вищевказаних кліше, виражених конструкцією з інфінітивом, в тексті договору зустрічаються такі кліше: *Title to and risk of loss of, or damage to In order to effect delivery The Seller warrants For the avoidance of any doubt Upon written request from either Party*

Контракти представляють великий інтерес і з граматичної точки зору. Головна функція будь-якого контракту полягає у визначенні взаємних прав і обов'язків сторін. У зв'язку з цим, серед граматичних особливостей перекладу договорів і контрактів насамперед були виділені способи вираження повинності.

Найбільш типовим способом вираження повинності для мови контрактів є застосування модального дієслова *shall*, якому в українському тексті контракту відповідає модальне дієслово «повинен» або смислове дієслово у формі теперішнього часу.

Вживання модального дієслова *shall*

Оригінал	Переклад
The Seller shall sell and deliver, and the Buyer shall buy and take delivery of, the 16 (sixteen) Cylinders indicated in the specification	Продавець повинен продати і доставити, Покупець повинен купити і прийняти доставку 16 (шістнадцяти) циліндрів, позначених в специфікації
The total price of the 16 Cylinders hereunder (“Total Price”) to be paid by the Buyer to Seller shall be US\$ 152,000.00 (One hundred and fifty-two thousand U.S. dollars).	Загальна сума шістнадцяти циліндрів, яку повинен сплатити Покупець, складе 152 000 \$ (Сто п'ятдесят дві тисячі доларів США).

The Total Price shall be expressed in U.S. dollars and shall include the cost of the Cylinders and the VPAs, the expenses involved in executing Quality Assurance Documents for the Cylinders, copying same to a hard drive or flash drive, delivering copies to the Buyer	Загальна сума повинна бути виражена в доларах США і повинна включати вартість циліндрів і комплектів, витрати на виконання гарантії якості циліндрів, копії документів на жорсткому диску або флеш-накопичувачі, доставку копій покупцеві ...
In order to effect delivery, the Seller shall issue and provide to the Buyer two (2) originals of the Delivery Receipt (Appendix 2) for the Cylinders inspected after inspection of every Cylinder is completed.	Щоб забезпечити доставку, Продавець зобов'язується виставити рахунок і надати Покупцеві два оригінали звіту про доставку (Додаток 2) всіх перевірених і прийнятих циліндрів.

Модальне дієслово *shall* не є єдиним в даному контракті, також зустрічаються конструкції з дієсловами *may* і *can*.

Вживання модального дієслова *may* і *can*:

Оригінал	Переклад
If the Buyer notes defects in the Cylinders during such inspection, the Buyer shall make remarks on the Delivery Receipt and may delay signing and instead notify Seller of such remarks	У разі, якщо Покупець виявить дефекти в циліндрах, він повинен зробити відповідну відмітку в звіті про доставку і може відкласти підписання і повідомити Продавця про зроблені відмітки
Prior to execution of the Delivery Receipt, the Buyer may elect to inspect the Cylinders at the TLI Facility pursuant to Section 7.2, and Seller shall arrange with TLI for such inspection during normal business hours at the TLI Facility.	До виконання звіту про доставку Покупець може вибрати для контролю деякі циліндри, а Продавець за допомогою транспортної компанії повинен забезпечити дану інспекцію.

В ході дослідження контрактів і договорів було також виявлено багато способів вираження умови. Найбільш поширеним способом вираження умови в даному контракті є додаткові умови з підрядним *if* (*if-clause*).

Вживання підрядного *if* (*if-clause*):

Оригінал	Переклад
If an invoiced Party fails to pay the invoice in full on, or prior to, the applicable Due Date, the invoiced Party shall pay to the invoicing Party a late payment fee at a daily rate based on a per annum rate equal to the lesser of (i) the maximum rate permitted by applicable law	Якщо зазначена в рахунку-фактурі сторона не в змозі повністю оплатити рахунок не пізніше встановленої дати платежу, вона повинна заплатити стороні, яка виставила рахунок, пеню за прострочений платіж за річною ставкою рівною найменшому або максимального значення ставки, дозволеному урядом
If the Inspector determines that the Cylinder is defective, the Parties shall discuss the matter with the objective of reaching a mutually acceptable solution.	Якщо Інспектор виявить, що циліндри несправні, сторони повинні будуть обговорити ситуацію, що склалася з метою знаходження взаємоприйняттого рішення.

Велику увагу при перекладі договорів і контрактів важливо також приділяти і структурі речень.

При аналізі оригінального тексту контракту і його перекладу, в першу чергу, було відзначено широке застосування складних поширених речень: *If such a **solution is not agreed within thirty** (30) days after the Buyer notifies the Seller of the results of the inspection, the Parties shall agree upon a neutral inspector to confirm whether the Cylinder is defective or, if the Parties are unable to agree on such an inspector, the remedy in Section 7.2 shall apply. Neither Party shall be liable to the other Party for failure to perform its obligations hereunder, either in part or in full, to the extent that such non-performance is due to force majeure circumstances, such as: fire, flood, earthquake, war, civil riot, strike, transportation embargo, etc., provided that such circumstances are beyond such Party's reasonable control, **have arisen after the conclusion of this Contract, could not be foreseen by the affected Party** at the time of conclusion of the Contract, and **have directly affected the performance by such Party** of its obligations hereunder.* Було також відзначено, що велика частина речень контракту написана в пасивному стані (Passive Voice).

Лекція 7. Специфіка перекладу контрактів

Переклад договорів та контрактів має свої особливості, до яких відносяться особливі побудови речень, специфічна лексика, наявність лексичних шаблонів, які повинен знати перекладач для здійснення якісного і правильного перекладу. Перекладачеві необхідно знати терміни виконання замовлення, бажаний замовником переклад: назв сторін, що вступають в договірні відносини, власних назв, формат і призначення перекладу. При перекладі договорів та інших документів необхідно враховувати особливості складання текстів і дотримуватися встановлених правил їх написання.

Важливо зберегти і синтаксичну структуру оригіналу тексту настільки, наскільки це можливо. Переклад договорів починається з виділення основних термінів стилю і визначення типу документа. Після цього перекладач приступає власне до перекладу. Завершальним етапом є редагування тексту і виявлення однорідності використовуваної термінології по всьому тексту.

У Додатку А показаний фрагмент перекладу контракту. Робота над перекладом контракту має ряд своїх особливостей:

1. Загальні моменти.

Логіко-граматичні зв'язки і їх передача в перекладі договірних конструкцій.

Розділові знаки:

- «юридичні» квадратні дужки;
- «however» з комою; «проте» без коми;
- помилковий пропуск коми в перерахування в англійському тексті;
- в англійських числах тисячі виділяються комами, десяткові дробі – точками, в українців – тисячі виділяються пробілами, десяткові дробі комою: US \$ 1,000.50 = 1 000,50 дол. США.

Пропуски слів / речень / пунктів. Причинами таких пропусків може бути:

– «залишення на потім», схожі пункти або такі, що починаються однаково. Для зниження ризику пропусків не потрібно залишати слова «на потім», а виділяти червоним або жовтим кольором невпевнений переклад;

– набивка перекладу поверх вихідного тексту;

– перевірка (як мінімум 1-й етап).

Англійські «and» і «or» і їх переклад. Необхідно акуратно перекладати «and» і «or»: A contract exists when x, y and z exist. – Контракт має силу тільки при наявності всіх трьох умов.

A contract exists when x, y or z exist. – Договір має силу при наявності лише однієї з умов.

Пам'ятай: «or» в англійських негативних реченнях перекладається як «і»; and / or = і (або); «hereof», «hereunder», «herein» і т. п. – архаїчні слова, які рекомендується уникати;

«hereof» – цього Договору / Угоди; «hereunder» – за цим Договором; «herein» – в цьому Договорі; therein – в тому (іншому) Договорі. Немає однозначності: мається на увазі договір або тільки пункт договору. Синонімічні ряди англійського тексту обумовлені прецедентної природою системи загального права. Краще перекладати синонімами, але не завжди:

- terms and conditions – умови (договору);
- acts of God and acts of public enemy – стихійні лиха.

Застереження: «including, but not limited to,» = "включаючи, серед іншого».

Відмінкові управління.

Атрибутивні «ланцюжки» іменників. Іноді важко виокремити з такого «ланцюжка» який іменник визначає іншого:

– Delivery point measurement facilities operation shall include – Робота засобів вимірювання в пунктах доставки включає

Врахування суб'єкта в англійських і українських конструкціях. Звороти з «which / який».

Кома або дужка.

Існує ряд особливостей при перекладі деяких частин контракту.

1. При перекладі преамбули контракту необхідно враховувати:

а) Переклад назви контракту, так як вона дається для зручності і не впливає на його тлумачення: «contract» і «agreement»:

contract = договір підряду (в будівництві);

«договір» – «угода» – «контракт»: контракт в «нафтовій промисловості» і зовнішній торгівлі; договір = угоді, крім усталених сполучень (установчий договір, але угода акціонерів, договір оренди);

deed – договір «за печаткою», але не завжди.

Українські назви довші і в постпозиції:

- Premises Lease – договір оренди приміщень.
- Share Sale (and Purchase) Agreement = договір купівлі-продажу акцій.
- Pledge – договір застави.
- Amendment = договір про внесення змін і доповнень. б)

Переклад сторін контракту:

перекладати найменування юридичних осіб, перекладати на українську в лапках зі збереженням іноземного найменування в дужках. Згідно з реєстраційними документами, при відсутності таких

– транскрипція з елементами транслітерації, Ю наприклад:

– United Systems, Inc. = «Юнайтед Системз, Інк.» (United Systems, Inc.).

– ABC, Ltd. = «Ей-Бі-Сі, Лтд.» (ABC, Ltd.).

Не ставити в лапки назви фірм англійською мовою в українському тексті: Intel, але «Інтел».

Переклад ПІБ фізичних осіб. Транскрибується на українській зі збереженням іноземного ПІБ в круглих дужках (при першій згадці і в підписному блоці): Eoghan Connolly = Оуен Конноллі (Eoghan Connolly).

в) Переклад організаційно-правової форми. Необхідно зберігати коротке позначення ОПФ компанії, прийняте в країні її реєстрації. Перекладати на українську мову повне позначення ОПФ, яке дано після найменування компанії: КРО В.В., a limited liability company = «КПО Б.В.» – (КРО В.В.), компанія з обмеженою відповідальністю.

г) Переклад місця знаходження та реквізитів. Адреси перекладаються українською мовою з їх збереженням в круглих дужках іноземною мовою:

– Триантафіллідес білдінг, 2-4 Арх. Макаріос III Авеню, Кепітал Центр, 5-й поверх, Нікосія, п / я 21525, Кіпр, 1505 (Triantafyllides Building, 2-4 Arch. Makarios III Avenue, Capital Center, 5-th floor, Nicosia, PO Box 21525, 1505 Cyprus).

д) Найменування сторін в договорі:

Seller – Buyer (Продавець – Покупець). Creditor –

Debtor (Кредитор – Дебітор). Owner – Contractor
(Замовник – Підрядник).

Customer – Contractor (Замовник – Виконавець). Основними особливостями перекладу зачини преамбули є: Архаїчну «Witnesseth:» = Преамбула (букв. «Свідчить»).

WHEREAS, Buyer is seeking to purchase ... ОСКІЛЬКИ (або ВРАХОВУЮЧИ, ЩО). – Покупець бажає придбати

WHEREAS, Seller has available for sale

NOW, THEREFORE, ОСКІЛЬКИ (або ВРАХОВУЮЧИ, ЩО). – Продавець має в наявності для продажу

NOW, THEREFORE, in consideration of the premises and the mutual covenants and agreements and obligations set out below and to be performed, the Parties agree as follows – Оскільки з урахуванням вищевикладеного, а також зазначених нижче підлягають виконанню взаємних договірних зобов'язань, домовленостей і зобов'язань Сторони уклали цей Договір про наступне

При перекладі звернення стягнення на предмет договору необхідно враховувати наступні моменти:

Модальне дієслово «shall» перекладається теперішнім часом смислового дієслова.

Англ. «and» перед останнім словом при перерахуванні можна не перекладати: (a); (B); and (c). = (A); (B); (B).

При перекладі дефініцій і певних термінів потрібно враховувати наступне:

– Capitalized terms – терміни, написані з великої літери.

– Складові терміни і їх переклад.

Переклад додаткових умов договору має такі особливості, наприклад:

– Sony shall not be liable for any loss or damage, either direct, indirect, incidental, consequential or otherwise, for breach of any express or implied warranty, breach of contract, negligence, strict liability misrepresentation ... Компанія «Соні» не несе відповідальності за збиток або прямі, непрямі або будь-які інші збитки, а також за порушення прописаної або непрямих гарантій, порушення договору, недбалість, оману покупця щодо невинною відповідальності виробника

При перекладі додаткових умов контракту необхідно враховувати наступні моменти:

– Severability – дійсність окремих положень.

– If any clause or part of a clause hereof is held by a Court to be unenforceable or invalid, the remaining clauses or portions hereof shall survive unaffected. – Якщо який-небудь пункт цього Договору буде визнано судом повністю або частково не підлягає примусовому виконанню або недійсним, то це не зачіпає дійсність інших пунктів цього Договору повністю або частково.

Переклад додаткових умов договору:

– This Agreement shall inure to and be binding upon the successors and assigns of the Parties hereto; provided, however, that neither Party shall assign this Agreement without first having obtained the written approval of the other Party, which approval shall not be unreasonably withheld. – Цей Договір дійсний і обов'язковий для правонаступників і правонаступників Сторін цього Договору; однак за умови, що жодна Сторона не повинна поступатися свої права і обов'язки за цим Договором, не отримавши попередньо письмової згоди іншої Сторони, причому в такому схваленні не повинно бути безпідставно відказано.

Переклад інших умов:

– IN WITNESS WHEREOF, the Parties have duly executed and signed this Agreement as of the day and year first above written. – У СВДЧЕННЯ ЧОГО Сторони належним чином уклали і підписали цей Договір в день і рік, зазначені в самому його початку.

Можна зробити висновок, що переклад офіційної документації вимагає підвищеної уваги, так як тексти, витримані в офіційно-діловому стилі, вимагають дотримання певних форм написання того чи іншого виду документа, прийнятих в кожній будь-якій країні,

ввічливих форм поведження і побудови речень.

Для грамотного перекладу ділових текстів перекладачеві необхідно володіти знаннями про особливості офіційно-ділового стилю, вміти правильно вибирати і використовувати перекладацькі прийоми, необхідні для перекладу тих чи інших лексичних одиниць, і мати великі фонові знання в юридичній сфері.

Переклад договору з англійської мови потребує знань не тільки лексичних та граматичних, особливо побудова речень, а й скрупульозності або уважності фахівця перекладу договорів до деталей, таким як переклад назв сторін договору, адреса та прізвища.

Офіційно-діловий – найбільш консервативний стиль в будь-якій мові, тому відходження від норм в написанні або оформленні документів буде сприйматися, як неввічливість, а іноді навіть і образа, тому перекладачеві слід бути особливо обережним, щоб не зачепити почуттів та гідності реципієнта, і не порушити офіційно-ділову етикету.

Лекція 8. Еквівалентність при перекладі договорів

Дотримання еквівалентності, є першочерговим завданням для перекладача при перекладі договорів. Еквівалентність передбачає сувору передачу всіх змістових елементів оригіналу, оскільки тільки так можна досягти відтворення змісту оригіналу тексту в повному обсязі. Розглянемо приклади елементів оригіналу комерційного договору, що відносяться до денотативної інформації, які можуть викликати труднощі при підборі еквівалентних відповідників.

1. Переклад термінів і термінологізованих слів і словосполучень.

Найважливішою характеристикою договорів (контрактів) є те, що їх ключовою ланкою є терміни. Переклад термінів і термінологізованих слів і словосполучень був віднесений до проблем денотативної еквівалентності, оскільки саме данні лексичні одиниці становлять основу оригінального тексту. В.М. Нестерович визначає термін як слово (або словосполучення), яке є узагальненим найменуванням поняття і відрізняється смисловою однозначністю і функціональною стійкістю.

При перекладі термінів, як правило, використовуються такі способи, як калькування і описовий переклад.

Калькування

Оригінал	Переклад
Risk of loss during transit shall remain with Company.	У процесі доставки ризик втрати лежить на Компанії.

Згідно з визначенням словника Law.com, термін *risk of loss* використовується в англійських договорах для визначення сторони, яка несе ризик за втрату або заподіяння шкоди товару в процесі його доставки від продавця до покупця. При перекладі цього терміну найдоцільніше використовувати калькування, так як даний переклад буде зрозумілий носієві мови перекладу.

Описовий переклад:

Оригінал	Переклад
Any waiver by either party of a breach of any provision of this Agreement shall not operate as or be construed to be a waiver of any other breach of such provision or of any other provision of this Agreement.	Відмова будь-якого боку від права вимоги усунення порушення будь-якого положення цього Договору не вважається відмовою цієї сторони від права вимоги усунення іншого порушення даного положення або порушення інших положень цього Договору.

Термін *waiver* в англійській правовій термінології означає відмову від чого-небудь – права, претензії, привілеї. У словнику Law.com дається наступне визначення: «Навмисна і добровільна відмова від чого-небудь, наприклад, права, шляхом прямої заяви або дії (наприклад,

нездійснення права)». В даному прикладі використовується поєднання *waiver of breach*. Переклад шляхом калькування тут неприпустимий, оскільки варіант буде неточним і незрозумілим носію мови перекладу. Отже, необхідний описовий переклад для більш точного роз'яснення терміна.

Крім того, в договорах зустрічаються терміни-омоніми, що збігаються за формою, але різні за значенням: *warranty* – несуттєва умова і гарантія, *term* – термін і умова тощо.

Описовий переклад

Очевидно, що в даному прикладі під словом *term* мається на увазі

«умова», що підтверджується контекстом пропозиції. Наступний приклад, демонструє вживання того ж слова в значенні «термін».

Описовий переклад

Оригінал	Переклад
Company shall advise Buyer, through its Corporate Purchasing Department of any new equipment that is similar to the Equipment covered by this Agreement that Company develops and/or receives appropriate regulatory approval to market during the term of this Agreement.	Компанія повинна повідомити Покупцеві через Корпоративний відділ закупівель про будь-якому новому обладнанні, аналогічному Устаткуванню за цим Договором, яке розробляється Компанією та / або на продаж якого компанія отримує відповідний дозвіл наглядових органів протягом терміну дії цього Договору.

Для забезпечення адекватного перекладу термінів і термінологізованих слів і словосполучень в комерційних договорах перекладач повинен орієнтуватися в основних правових поняттях, вміти розпізнавати термінологізовані слова і словосполучення, і знати їх переклад, а також вміти розрізняти терміни-омоніми в контексті і знати основні способи перекладу безеквівалентної лексики. Для перекладу термінів, які називають такі поняття, використовуються два основних перекладацьких прийома (калькування і описовий переклад), проте навіть в цьому випадку не можна говорити про абсолютну передачу значення оригінальних термінів.

1. Переклад скорочень

Типовим для договорів є наявність скорочень. Вони спрощують репрезентацію матеріалу і не відволікають читача від сприйняття головного в документі.

Для англomовних комерційних договорів характерна наявність таких скорочень, які мають важливе значення для смислового змісту тексту. У зв'язку з цим видається правильним також віднести переклад даних елементів до проблем денотативної еквівалентності.

Е.А. Місуно, І.В. Баценко, А.В. Вдовичев і С.А. Ігнатова вважають, що англomовні скорочення можуть передаватися на українську мову двома способами:

- 1) як транслітерація іноземної аббревіатури;
- 2) як аббревіатура від української еквівалентної назви.

Транслітерація іноземної аббревіатури

Оригінал	Переклад
Such Equipment shall be shipped FOB Installation Site (as hereinafter defined in Paragraph 6), freight pre-paid and absorbed by Company.	Зазначене Устаткування поставляється на Місце установки (згідно з визначенням у пункті 6) на умовах ФОП , вантаж попередньо сплачено Компанією і включений в ціну.

FOB або *Free on Board* – міжнародний торговий термін Інкотермс, що використовується для позначення умов поставки вантажу і визначення сторони, на яку покладаються витрати з транспортування і / або визначення точки передачі відповідальності за вантаж від продавця до покупця. За стандартами Інкотермс, вказівка на умовах ФОП в договорі означає, що продавець оплачує доставку товару до моменту завантаження, та навантаження на борт. Також на нього покладено обов'язки з звільнення товару від мит (при експортній поставці). Покупець же оплачує перевезення, страхівку, витрати по розвантаженню і транспортування в точку призначення.

Передача ризиків відбувається в момент, коли вантаж перетинає борт судна. «ФОП» є установленим варіантом в українській мові, тому подібні аббревіатури необхідно переводити шляхом транслітерації.

Абревіатура від української еквівалентної назви

Оригінал	Переклад
<p>“VAT” means value added tax payable under the Value Added Tax Act 1994 and all related provisions, amendments, orders and regulations.</p>	<p>«ПДВ» – податок на додану вартість, що підлягає сплаті у відповідності до Закону про податок на додану вартість 1994 року, що відповідає положенням, доповненням, указам та приписам</p>

Терміну *Value-added tax* або *VAT* в українській мові відповідає переклад «податок на додану вартість» або «ПДВ». Тож у перекладі необхідно залишити абревіатуру від українського еквівалента.

Існує декілька способів перекладу, що використовуються в залежності від вказаних скорочень, наприклад, калькування:

ЗАО – CJSC (от *Closed Joint-Stock Company*). ОАО – JSC (от *Joint-Stock Company*). Ltd (private limited company) – ЗАО.

Вірогідно, калькування повної назви ФОП є виправданим, так як такий варіант може знадобитися у випадку необхідності пояснення характеру ОПФ (організаційно-правова форма). Та загалом створення скорочення такого калькованого варіанту та використання його в якості відповідності іноземному скороченню недопустиме.

Використання англійських аббревіатур при перекладі ОПФ українських компаній спотворює реальне значення українських аббревіатур і навпаки. Отже при перекладі скорочень слід використовувати транслітерації.

Є правильним при перекладі аббревіатур використовувати транслітерацію, а при перекладі повної назви – калькування.

Треба також приділити увагу особливостям перекладу грошових одиниць в договорах

Грошові одиниці

Оригінал	Переклад
<p>A deposit of £ GBP (the “Deposit”) will be payable by the Purchaser on or before__.</p>	<p>Покупець сплачує депозит у розмірі фунтів стерлінгів (далі – «депозит») _____ чи до цієї дати.</p>

У будь-якому комерційному договорі купівлі-продажу буде вказана ціна за об’єкт купівлі та продажу. В англійських договорах одиниці вказуються у вигляді аббревіатури. При перекладі на українську вони подаються у повній відповідності до назви грошової одиниці.

Деякі скорочення мовою оригіналу, які є міжнародними термінами, або ті, що повністю відповідають мові перекладу, можна відтворювати за допомогою транслітерації чи створення скорочення від еквівалентної відповідності на мову, яку аббревіатура перекладає. Тим не менш, якщо йдеться про скорочення, що називають поняття, притаманні саме правовій системі (ОПФ або реквізити), то такі скорочення є мовними лакунами, перекладу яких слід приділяти особливу увагу. У таких випадках скорочення слід перекладати за допомогою транслітерації, а при необхідності додаткових пояснень, додати калькульований варіант повної назви. Стосовно перекладу скорочень грошових одиниць, в українській мові використовується повна назва відповідної грошової одиниці.

Текстуально-нормативна еквівалентність передбачає дотримання в перекладі жанрових особливостей оригінального тексту, а також речових та мовних норм мови, на яку здійснюється переклад. Належність комерційних договорів до жанру офіційно-ділового стилю мовлення констатує наявність у цих текстах своїх стилістичних особливостей, які слід відтворювати під час

перекладу, а відмінності мовних систем української та англійської мов передбачають переклад тексту з дотриманням норм мови, на яку перекладають.

1. Переклад складних прислівників

Інша жанрова особливість англійських комерційних договорів є наявність в тексті складних прислівників, що представляють собою поєднання слів *here* і *there* з різними прийменниками. У зв'язку з цим складні прислівники відрізняються великим різноманіттям (*hereby, therein, hereinafter, hereto, thereof* і т. ін.), а їх переклад залежить від значення їх компонентів.

Прислівники, що мають структуру *here* + прийменник рівнозначні поєднанню відповідного приводу з займенником *this*: *herein = in this, hereof = of this, hereto = to this*

Прислівник+прийменник:

Оригінал	Переклад
Company hereby sells to Buyer and Buyer hereby purchases from Company the equipment described on Exhibit A attached hereto and incorporated herein	Справжнім Договором Компанія продає, а Покупець купує обладнання, описане в Додатку А, до Договору , який є його невід'ємною частиною

Прислівник *hereby* має на увазі *by this Agreement, hereto – to this Agreement, herein – in this Agreement*. Переклад на українську мову передбачає додавання певних лексичних одиниць.

Складні прислівники, що включають в себе *there* і прийменник, рівнозначні поєднанню відповідного прийменника з займенником *that*: *thereon*

= *on that; thereof = of that, therein = in that*. При цьому, якщо прислівники з *here* ставляться до всього договору в цілому, то прислівники з *there* відносяться до об'єкта, позначається в даному реченні.

Складні прислівники

Оригінал	Переклад
If any event of default [by the Company] occurs and is not cured within any applicable period specified above, Buyer, at its sole option, may [...] proceed by appropriate court action to enforce performance by Company of the applicable obligations of this Agreement and to recover damages for the breach thereof	У разі порушення Компанією зобов'язань за цим Договором і неусунення такого порушення протягом відповідного терміну, зазначеного вище, Покупець на власний розсуд має право звернутися до суду з вимогою примусового виконання Компанією порушених зобов'язань або відшкодування збитків у зв'язку з порушенням таких зобов'язань

В даному прикладі прислівник *thereof* відноситься не до всього договору в цілому, а тільки до *obligations (= to recover damages for the breach of that obligations)*.

В англійських комерційних договорах використання подібних слів є характерною стилістичною особливістю тексту, незважаючи на те, що це може перевантажувати текст і робити його більш важким для сприйняття. Прислівники неможливо перевести на українську мову дослівно, тому слід здійснювати переклад шляхом додавання конкретних лексичних одиниць для забезпечення розуміння перекладу носіями мови.

2. Переклад речень у пасивному стані

Ще одна характерна риса англійських договорів – широке вживання пасивних конструкцій. Проте, мовні конструкції, характерні для певних текстів вихідної мови, часто не мають подібних в мові перекладу. Саме тому переклад речень з пасивним станом віднесений до проблем текстуально-нормативної еквівалентності. При перекладі на українську мову не слід прагнути до формальної відповідності оригінальної граматичної структури, необхідно використовувати ті конструкції, які характерні для мови перекладу.

На думку багатьох вчених, пасивний стан в договорах може передаватися на українську мову трьома способами:

- 1) за допомогою короткої форми дієприкметника пасивного стану в поєднанні з дієсловом «бути» або без нього:

Passive Voice

Оригінал	Переклад
Company and Buyer will work cooperatively to insure that all necessary third party operating system security patches are installed and tested as quickly as possible.	Компанія і Покупець повинні спільно працювати над забезпеченням того, щоб всі необхідні патчі безпеки операційних систем третіх осіб були встановлені і перевірені в найкоротші терміни.

- 2) неозначено-особовим зворотом з дієсловом в дійсному стані в третій особі множини
Passive Voice:

Оригінал	Переклад
All notices or communications between Buyer and Company pertaining to this Agreement shall be addressed as follows	Відомості та кореспонденцію між Покупцем і Компанією щодо цього Договору направляють за наступними адресами

- 3) дієсловами, що мають закінчення -ся (-сь):

Passive Voice:

Оригінал	Переклад
Delivery of the Equipment to Buyer by Company, at Company's sole cost and expense, shall be made within two (2) weeks after receipt of a purchase order (hereinafter "Delivery Date").	Доставка Обладнання Покупцю здійснюється Компанією виключно за власний рахунок протягом 2 (двох) тижнів після отримання замовлення (далі «Дата доставки»).

Крім перерахованих вище способів можна виділити ще один спосіб перекладу речень з пасивним станом. В договорах з англійської мови на українську – заміна пасивного стану активним.

Заміна пасивного стану

Оригінал	Переклад
It is understood and agreed between the Parties that the Purchaser is not assuming and will not be liable for any of the liabilities, debts or obligations of the Seller arising out of the ownership or operation of the Business prior to and including the Completion Date, save and except for the following assumed liabilities	Сторони приймають і погоджуються , що Покупець не несе відповідальності за зобов'язання або заборгованості Продавця, що виникають з володіння Підприємством або ведення справ такого Підприємства до Дати завершення [покупки і продажу] або на Дату завершення, за винятком прийнятої на себе відповідальності щодо наступного

В англійських комерційних договорах можуть зустрітися речення, які починаються з пасивного стану, утвореного за схемою it is + V3 + that ... (як it is agreed and understood by the Parties that ... в прикладі). Буквальний переклад на українську мову буде не відповідати мовним нормам, оскільки такі конструкції не властиві українській мові. Тому в реченнях такого типу при перекладі необхідно замінювати пасивні конструкції активними.

Речення з пасивним станом досить широко представлені в англійських договорах, оскільки використання такої граматичної форми надає розповіді офіційний характер. Тим не

менш, не завжди можливо передати дану граматичну конструкцію аналогічно вихідній мові в зв'язку з різницею мовних систем, тому слід звернутися до прийому функціональної заміни.